

Film ve İzleyici İlişkisi Bağlamında Anlam Yaratımına Yönelik Bir Araştırma*

A Research on Meaning Creation in the Context of Film and Audience Relationship

Cemre Su AYDIN**
Prof. Dr. Nilüfer PEMBEÇİOĞLU***

DOI: 10.46641/medeniyetsanat.1188660

Araştırma Makalesi / Research Article

Öz

Bu çalışma anlam çatısı altında film-izleyici ilişkisini çift yönlü olarak ele almaktadır. İzleyicinin filmi izlerken oluşturduğu anlam ile filmin yaratıcısı tarafından oluşturulan anlam ne derece örtüşmektedir? Toplumsal olayların film izlerken yaratılan anlamda yeri nedir ya da aynı içerik iki farklı zaman diliminde izlenirse anlam durumdan nasıl etkilenir gibi sorular çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Bu sorulara cevap bulmak adına katılımcılara sinema salonuna benzer karanlık bir ortamda projeksiyonla Less Than Human adlı kısa film seyrettirilmiş daha sonra aynı katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin gerçekleştiği sırada Covid-19 pandemisi devam etmektedir. Toplumsal “normalleşme” başladıktan yaklaşık bir sene sonra aynı katılımcılarla araştırma tekrarlanmış, iki görüşmede edinilen veriler karşılaştırılmıştır. Ek olarak kısa filmin yaratıcı ekibinden üç kişiyle görüşmeler gerçekleştirilmiş filmin anlamına dair edinilen bilgiler katılımcı cevaplarıyla karşılaştırılmıştır. Çıkan bulgulara göre yaş, cinsiyet ve eğitim durumu anlam oluşturmada farklılıklar yaratırken sinemaya gitme, film ve kısa film izleme sıklığı anlam yaratımında farklılık yaratmamıştır. İzleyiciler kendi hayat deneyimlerine göre filmde anlamlar çıkarmış dolayısıyla aynı sahne hakkında farklı seyirciler farklı anlamlar ortaya koymuştur. Kısa filmin yaratıcıları ve katılımcıların kültürel kod farklılıklarına rağmen filmin yaratıcıları tarafından oluşturulan anlam ile katılımcıların ortaya çıkardıkları anlam büyük oranda eşleşmektedir. Aradan zaman geçince aynı içeriğin tekrar izlenmesi anlamın değişmesinde etkilidir. Toplumsal olaylar ve sürecin etkileri anlam yaratımında fark yaratır. Araştırmanın yapıldığı dönemdeki Covid-19 pandemisinin seyircilerin filmde çıkardıkları anlamı etkilediği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Film ve Anlam, İzleyici, Anlam Yaratımı, Film ve İzleyici İlişkisi

* Bu makale, 2022 yılında Prof. Dr. Nilüfer PEMBEÇİOĞLU danışmanlığında, Cemre Su AYDIN tarafından yazılan “Anlam Yaratımı Bağlamında Film ve İzleyici İlişkisi: Less Than Human Kısa Filmi Örneği” adlı doktora tezinden türetilmiştir.

**Doktorant, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon Sinema Bölümü, ORCID: 0000-0002-8741-6695.

*** İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon Sinema Bölümü, ORCID: 0000-0001-7510-6529.

Abstract

This study deals with the film-audience relationship in two-sided under the structure of meaning. To what extent does the meaning created by the audience while watching the film coincide with the meaning created by the creator of the film? What is the place of social events in the creation of meaning while watching a film? Or if the same content is watched in two different time periods, how is the meaning affected by the situation? Questions such as these constitute the conceptual framework of the study. To find answers to these questions, the participants were shown the short film *Less Than Human* with projection in a dark environment like a movie theater, and then semi-structured interviews were held with the same participants. At the time of these interviews, the Covid-19 pandemic continues. About a year after social "normalization" began, the research was repeated with the same participants and the data obtained from the two interviews were compared. Additionally, three people from the creative team of the short film were interviewed and the data about the meaning of the film was compared with the answers given by the participants. According to the findings, age, gender, and educational status created differences in meaning creation, while the frequency of going to the movie theater, watching films, and short films did not make a difference in meaning creation. The audience deduced meanings from the film according to their own life experiences, so different audience put forward different meanings about the same scene. Despite all the cultural code differences, between the creators of the short film and the participants the meaning created by the creators and the meaning revealed by the participants largely match. The elapsed time is effective in changing the meaning revealed by the audience. Social events and the effects of the process make a difference in meaning creation. It has been observed that the Covid-19 pandemic at that time is effective in the audience took from the film.

Keywords: *Film and Meaning, Audience, Creation of Meaning, Film and Audience Relationship*

Giriş

Filmin anlamı, yaratıcısı tarafından üretildikten sonra akışkan bir yapıya bürünür, bu da onu mutlak bir yapıdan uzaklaştırır. Filmin yaratıcısı teknik unsurları ve iletmek istediği mesajları kullanarak bir film anlamı üretir. Öte yandan izleyici de filmi seyrederken düşünceler üretir, bağlamlar oluşturur ve kendi anlamını yaratır. Film ve izleyici birlikteliği ile de anlam bütünlük kazanmış olur. Anlamlandırma, sosyal, tarihsel, duygusal ve ilişkisel bağlam kurulabildiğinde başlar. Filmin teknik unsurlarının kullanım tercihi film içeriğini belirler. Filmleri de birbirinden ayıran bu tercihlerdir; her film bu tercihlerin farklılığı sayesinde kendi özgün anlamına sahiptir (Erdoğan, 2011: 203). Bunun örneğini Büker (2012: 15), sözlü dillerdeki parçaüstü birim örneklerinden vurgu ile verir. Kelimeye yapılan vurgunun yeri değiştiğinde cümlenin de anlamı değişir. Yazma kelimesinin birinci hecesine yapılan vurgu ile emir; ikinci hecesine yapılan vurgu ile başörtüsü anlamı çıkar. Yazma kelimesinin beş parçasal sesbirimi uzamda yer kaplar ancak vurgu kaplamamasına rağmen kelimenin anlamını değiştirecek öneme sahiptir. Tıpkı Metz'in kamera hareketleri, geçişler ve renk gibi parçaüstü birimlerin uzamda yer kaplamayıp filmsel anlamı değiştirmesi gibi.

Çalışma, Hans Holbein'in *The Ambassadors* tablosundan yola çıkılarak oluşturulmuştur. Tablonun önemini açıklayacak olursak, tabloya karşıdan düz bir şekilde bakan bir kişi tablonun alt kısmında anlamsız bir figür görür. Ancak kişi tabloya ressam tarafından belirlenmiş bir açıdan baktığı zaman yerdeki figür anlam kazanır. Bu bağlamda bakış açısı anlamın yaratılmasında anahtar roledir. Anlamlandırma tabloya doğru/belirlenmiş açıdan bakıldığında başlar ve ancak o zaman tablo subjektifleşir ve nesnel konumdan uzaklaşılır. Tablonun altındaki figür kişiye anlamlı gelince bir anlamda tablo da kişiye bakmaya başlar çünkü Lacanyen açıdan anlam çift taraflı çalışır (Zizek, 2016: 125). Bu

durum çalışmada film-izleyici ilişkisi açısından ele alınacaktır. “Filmin yaratıcısının oluşturduğu ve izleyicinin filmde çıkardığı anlam arasında nasıl bir ilişki vardır? Toplumsal süreçler anlam yaratımında nasıl bir rol oynamaktadır ya da aynı içerik farklı zamanlarda izlendiğinde anlam nasıl etkilenebilir gibi sorular çalışmanın kapsamını oluşturur.

İzleyicinin sözcük anlamları TDK’ya göre “Bir olayı gören, izleyen, izleyici” ve “İzlemek, eğlenmek için bakan kimse, izleyici”dir. Kelime anlamları aynı anlama gelmesi sebebiyle çalışma boyunca izleyici ve seyirci sözcükleri birbirinin yerine kullanılmıştır. Literatürde kullanım sıklığı gözetmek adına ve genel olarak bir tutarlılık yakalamak için çalışma boyunca izleyici kelimesi tercih edilmiştir.

Çalışmanın amacı film-izleyici ilişkisine odaklanarak anlam yaratımını analiz etmektir. Bunun için öncelikle katılımcılara *Less Than Human* adlı kısa film izlettirilmiş sonrasında katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde açık uçlu sorular sorularak alınan cevaplar deşifre edilmiştir. Bu görüşmelerin yapıldığı dönemde Covid-19 pandemisi sebebiyle günlük hayatta maske takmak, sosyal mesafe ve kapalı alanlarda sınırlı insan kuralı gibi kısıtlamalar mevcuttur. Daha önceden uygulanan karantina kısıtlaması kalkmış ancak sürdürülen kısıtlamalar sebebiyle günlük hayat tam anlamıyla “normalleşmemiştir”. Bu sebeple var olan kısıtlamalar kalktıktan yaklaşık bir sene sonra, toplumsal yaşam bir süredir “normal” akışında devam ederken aynı katılımcılarla görüşmeler tekrarlanmıştır. İlk görüşmelerde oluşturulan standardı bozmayacak şekilde kısa film, katılımcılara tekrar izletilmiş ardından ilk görüşmedeki sorular tekrar sorulmuştur. Bunun dışında filmin yaratıcı ekibinden üç kişiyle filmin anlamını ortaya çıkarmak amacıyla görüşmeler gerçekleştirilmiş, toplanan veriler katılımcıların cevaplarıyla karşılaştırılarak betimsel yöntemle analiz edilmiştir. Çalışmanın sınırlılıklarını ise,

- 17-30 ve 31-60 yaş kategorisine giren katılımcılar
- *Less Than Human* adlı kısa animasyon filmi
- Veri toplama tekniği olarak yapılan görüşmeler oluşturur.

1. Araştırmanın Yöntemi

Betimsel analizle birlikte, görüşme ve gözlem gibi veri toplama teknikleri ile ulaşılan veriler düzenlenir. Yöntemle birlikte veriler önceden oluşturulmuş temalara göre kategorilere ayrılır ve analiz edilir. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisine bağlı olarak olgular arasında karşılaştırmalar yapılabilir. Betimsel analizin dört aşaması vardır:

- İlk olarak analiz için bir çerçeve hazırlanır. Bunun için araştırma soruları, kavramsal çerçeve, görüşme ya da gözlemden yararlanılır.
- Veriler hazırlanan çerçeveye göre düzenlenir. Bu aşamada elemeler yapılabilir ya da sonuç için doğrudan alıntılar seçilebilir.
- Düzenlenen verilere göre gereken yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir.
- Son aşamada ise bulgular yorumlanır ve anlam oluşturulur (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224).

Bireylerin çeşitli konulardaki düşüncelerini, bilgilerini, tutum ve davranışlarını ve bunların olası nedenlerini öğrenmek için görüşmeler yapılır. Veriler yüz yüze görüşmelerle yapılabildiği gibi telefon ya da bilgisayarla dijital bir şekilde ya da duyma ve konuşma engeli olan bireylerle hareketli (simgesel) bir şekilde de yapılabilir. Görüşmeler, iç görü sağlayabilmesi, kısa zamanda veri toplamaya izin vermesi ve daha samimi olması sebebiyle tercih edilir. Özellikle yüz yüze görüşmelerde araştırmacının katılımcıların mimiklerinden, jestlerinden ve ses tonundan gerçek dışı veya sahte ifadeleri yakalama şansı vardır. Görüşmeler, katılımcıların sayısına, görüşmek istenen kişilere ve görüşmede uygulanan kurallara göre çeşitlere ayrılır (Karasar, 2019: 210-212). Bu çalışmada, katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Hedef kitle genel izleyiciden oluşmaktadır dolayısıyla uzman ya da liderler yerine halk tanımlamasına giren bireylerle yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Less Than Human adlı kısa animasyon filmi katılımcılara, sinema salonuna benzetilmiş karanlık bir ortamda projeksiyonla seyrettirilmiştir. Bütün gösterimler bir standart yakalamak adına aynı nitelikte tutulmuştur. Kısa filmi daha önce seyretmiş olan katılımcılar çalışma dışı bırakılmıştır. Katılımcılarla film gösterimden sonra, birbirlerinin cevaplarından etkilenme riskini elemek amacıyla, teker teker görüşülmüştür. Görüşmeler katılımcıların izinleri alınarak ses kaydına alınmıştır. Daha sonra bu ses kayıtları deşifre edilerek analiz edilmeye hazır hale getirilmiştir.

Katılımcılara açık uçlu sorular sorulmuş, aynı anlama gelen alternatif sorular hazırlanarak soruların anlaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Sorular ve görüşmeler pilot bir grupla test edilmiştir. Katılımcılara sorulan ilk sekiz soru katılımcının yaşını, cinsiyetini, eğitim seviyesini, sinemaya gitme, hangi film türünü izlemeyi tercih ettiği, film, kısa film ve animasyon izleme alışkanlıklarını ölçen kişisel sorulardan oluşmaktadır. Ardından gelen on bir soru ise kısa filmle ilgilidir. Bu sorular ise kısa filmdeki anlamı ortaya çıkarmak için sorulmuştur.

Bu görüşmelerin yapıldığı dönemde Covid-19 pandemisi devam etmekte ancak karantina uygulamaları kaldırılmıştır. Karantina uygulamalarının sonlandırılması toplumsal "normalleşme"nin ilk adımı olsa da maske takma, sosyal mesafe ya da kapalı alanlarda sınırlı insan kuralı gibi kısıtlamalara bir süre daha devam edilmiştir. Katılımcılarla yapılan ikinci görüşmeler bütün bu kısıtlamaların kalktığı ve hayatın "normal" akışında bir süredir devam ettiği bir süreçte gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yapılan iki görüşme arasında yaklaşık bir yıl vardır. İkinci film gösterimi ve görüşmelerin biçimsel yapısı bir standart yakalamak amacıyla sabit tutulmuştur.

Yapılan görüşmelerle aşağıdaki hipotezlere ulaşılmaya çalışılacaktır:

- Yaş, cinsiyet ve eğitim durumu anlam yaratımında farklılıklar yaratır.
- Sinemaya gitme sıklığı, film izleme sıklığı ve kısa film izleme sıklığı anlam yaratımında rol oynar.
- İzleyiciler kendi hayat deneyimleri açısından filmi değerlendirir. Aynı sahne hakkında farklı izleyiciler farklı anlamlar çıkarır. Dolayısıyla çoklu anlamlar çıkar.
- Farklı hayat deneyimleri, algılayış biçimleri ve kültürel kodlar sebebiyle filmin yaratıcıları ve izleyicilerin filmde çıkardıkları anlam örtüşmeyebilir.

- İzlenen içerikten çıkarılan anlam uzun bir zaman sonra tekrar izletildiğinde değişikliğe uğrar.
- Toplumsal olaylar anlam yaratımında ve anlamın değişmesinde etkilidir.
- Film kuramları çerçevesinde izleyicilerin filmdeki karakterlerle özdeşleşimleri söz konusudur. İzlenen filmin kısa bir film olması özdeşleşim kurmak için yeterli veriyi sağlamakta yetersiz kalabilir.

2. Katılımcılar

Araştırmacının üzerinde çalıştığı ve incelediği olguları kapsayan insan toplulukları, sosyal gruplar ve çeşitli olaylara evren denir. Evren bir kıtadan, ülkeden, şehirden ya da kurumdan oluşabilir. Araştırmacının incelediği olayın ya da olgunun evren tarafından iyi bir şekilde temsil edilebilmesi önemlidir. Ancak bazen araştırmacılar evrenin büyüklüğü, çalışılacak alanın genişliği, bütün evreni kapsayacak bir araştırma için zaman ve imkânların olmaması gibi durumlara karşılaşılabılır bu gibi durumlarda evreni temsil edecek bir gruba ihtiyaç duyulur (Baltacı, 2018: 234-235). Bu ihtiyacı karşılayacak örneklem, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil edebilecek olan küçük gruplardır (Karasar, 2019:148). Örneklem boyutunu ayarlamak evrenin detaylarını ortaya çıkarması sebebiyle önemlidir. Örneklem boyutu nitel ve nicel araştırmalara göre farklılık gösterir. Bunun sebebi, nitel araştırmalarda örneklemin niceliği yerine niteliği önemliken nicel araştırmalarda nicelik önemlidir (Baltacı, 2018:237). Örneklem büyüklüğü araştırmacının belirlediği veri analizinin türüne, araştırmacının bilmek istediklerine, amacına, eldeki zaman ve kaynaklara bağlı olarak ayarlanır. Ancak örneklemin büyüklüğü tek başına temsil gücünü göstermez (Neuman, 2014:349). Bu sebeple literatürdeki nitel araştırmaların örneklem büyüklükleri değişkenlik gösterir. Örneklem grubundan yeni bilginin gelmemesi diğer bir deyişle bilgilerin doyuma ulaşarak tekrarlanma döngüsüne girilmesi grubun yeterli sayıya ulaştığını gösterir (Baltacı, 2018: 261-262).

Bu çalışmanın evrenini Türkiye’de yaşayan film izleyicileri oluşturur, buna göre gönüllülük esasına dayalı olarak katılımcılar amaçlı örneklem dâhilinde maksimum çeşitlilik örneklemeyle seçilmiştir. Çalışmanın varsayımı evrenden alınan örneklem grubunun hata sınırları içinde evreni temsil etmesidir.

UNESCO bireyin gençlik dönemini 15-25 yaş aralığı olarak belirlemiştir. Birleşmiş Milletler Örgütü (BM) ise 12-24 yaş aralığını gençlik dönemi olarak tanımlamıştır (hugaum.hacettepe.edu.tr, 2022). Son yıllarda araştırmacılar, gençlik ve yetişkinlik dönemleri arasında 18 yaşından 30 yaşına kadar süren “beliren yetişkinlik” adını verdiği bir dönem eklemiştir (Arnett, 2000: 477). Erik Erikson’ın psiko-sosyal gelişim dönemlerine bakıldığında 17-30 yaş aralığının “yakınlığa karşı yalıtılmışlık”; 30-60 yaş aralığının ise “üretkenliğe karşı durgunluk” olarak tanımlandığı görülür. Buna göre, birey 17-30 yaş aralığında geniş ilişkiler kurarak topluma karışır ve hayatını şekillendirmeye başlar. 30-60 yaş aralığında ise birey, üretken, verimli ve yaratıcıdır (Gürses ve Kılavuz, 2011: 158).

Bu çalışmada ise, yaşın ve dolayısıyla hayat deneyiminin ayırt edici olabilmesi için Erikson’ın gelişim dönemlerinden 17-30 ve 31-60 olmak üzere iki yaş dönemi sabit değişken olarak tutulmuştur. Buna göre, 17-30 yaş grubundan 6 kadın ve 6 erkek; 31-60 yaş grubundan 6 kadın ve 6 erkek toplamda 24 katılımcıyla görüşmeler yapılmıştır.

Örneklem grubunun yaş ve cinsiyet değişkenleri sabit tutulmuş ve cevaplar aynı olmaya başladıktan sonra katılımcı arayışına son verilmiştir. Katılımcılar görüşmeye alınma sırasına göre “katılımcı 1”, “katılımcı 2” vb. şeklinde tanımlanmıştır.

3. Araştırmada Kullanılan Film

Araştırmada *Less Than Human* adlı kısa filmin seçilmesinin birkaç sebebi vardır. Uzun metraj yerine kısa metraj seçilmesinin sebebi, izleyicinin odağının kaybolma riskini elemine etmektir. *Less Than Human* filminin seçilmesinin sebebi ise 19 milyonu geçen yüksek izlenme oranı, yorum ve beğeni sayısının fazla olmasının yanı sıra beğenmeme sayısının hiç olmaması ve ek olarak ödüllü bir film olmasıdır. Kısa filmin yaratıcılarıyla yapılan görüşmeler ortaya çıkarmıştır ki filmin insanı düşünmeye iten katmanları sayesinde eleştirel bir tavrı vardır. Ek olarak zombi temasının altındaki alt metinler sayesinde film analogi yapmaya olanak sağlar ve bu sayede çoklu anlam üretimi açısından elverişlidir. Filmin dili İngilizcedir ve Türkçe altyazı oluşturulmuştur. Altyazı okumanın getirebileceği olası sorunları gidermek için katılımcılara filmin tekrar izletilebileceği söylenmiş talep edenlere film tekrar izletilmiştir.

3.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: Less Than Human

Yapım Yılı: 2016

Yönetmen/Editör/Animatör: Steffen Bang Lindholm

CG Generalist/Prodüksiyon Menajeri/Rigger: Anna Eckhoff Ohrt Nissen

CG Generalist/Konsept Tasarımcı: Morten Vestbjerg Bøgelund Lassen

Sanat Yönetmeni: Ditte Marie Ludvigsen

Yapım Şefi: Lasse Steinbeck

Animasyon Şefi/Animatör: Matilde Søltoft

Animatör/ Prodüksiyon Menajeri Asistanı: Julie Rebecca Billeskov Astrup

Animatör/Storyboard Artist: Ida Marie Søndergaard

Senaryo Danışmanı: Line Hoej Hoestrup, Mathilde Garreau

Müzik: Anders “Ormen” Christophersen

Ses Şefi: Thomas Christensen

Seslendirme: (Don) Lawrence Marvit, (Andy) Dave Dyson, (Steve) Scott Keck

Süre: 6 dakika

3.2. Filmin Konusu

Zombi salgını sonucu zombiler tedavi edilerek kamplara sürgün edilir. Bu kamplarda yaşayan tedavi edilmiş zombilerin topluma kazandırılıp kazandırılmayacağı konusunda haber yapan bir muhabir ve kameraman kamp alanına gider. Orada karşılaştıkları iki zombi ile röportaj yapan basın mensupları filmin sonunda bir yargıya varırlar.

4. Bulgular

4.1. Katılımcılarla Yapılan Görüşmelerin Analizleri

Filmin sevilmesi ve sevilmesinin nedeni: Katılımcıların %91'i filmi sevmiş, kalan katılımcılardan biri filmi çok sevdiğini belirtirken diğeri değişik bulduğunu aktarmıştır. Katılımcıların filmi sevmeye nedenine bakıldığında %16'sı Covid-19 pandemi sürecinde uygulanan karantinanın kısa filmdeki karantina temasıyla benzeştiğini bu sebeple özdeşim kurabildiğini ve kendine pay çıkarabildiğini aktarmıştır. Katılımcıların yarısı kadın yarısı erkektir ve yarısı 17-30 yaş kategorisindeyken yarısı 31-60 yaş kategorisindedir.

Örneğin katılımcı 5, Covid-19 pandemisi sebebiyle hayatlarımızın giderek kısa filmdeki hayata döndüğüne dikkati çekerek *"Öncelikle bize çok uzak gibi görünse de aslında çok yakınımızda bu yaşayacaklarımız ve geleceğe dair, gelecek de demiyim de iki üç yıl içinde ne olacağımızı bile ön göremiyorum artık. O yüzden izlediğim her şeyden kendi payıma bir şey, kendi hayatıma dair bir şey alıyorum o yüzden sevdim. Belki bunlara senaristler daha önce gidiyor hayal dünyalarından dolayı. Ben çok aslında bilimkurgu izlemem. Ama biraz daha fazla sanki izlemem gerekiyormuş gibi geliyor çünkü biz bir bilimkurgunun içinde yaşıyoruz aslında şu an"* şeklinde yorumlamalarda bulunmuştur.

Katılımcı 14 ise, *"Sevdim güzeldi. En azından medyanın doğruları nasıl çarpittiğini görebiliyorsun. Bu karantina döneminde de aşılı olmayanları karantinaya kapatılma durumu vardı. Belki Amerika'da duymuşsunuzdur onları. Aklıma direkt o geldi mesela çünkü medya baya pompalamıştı aşı yapmayanları bir yere kapatalım gibi, aklıma direkt o geldi mesela"* diyerek karantina sürecinde yaşanan olaylarla benzeşim kurmuştur.

Katılımcı 15 ise, *"Sanırım şu anki pandemi koşulları sebebiyle özdeşim kurmaya olanak sağladığı için bir sebebi bu olabilir. Bir sebebi de bu içinde yer alan korkuları tekrar canlandırdığı için muhtemelen bir de geleceğe yönelik endişe uyandırdı"* diyerek karantina teması sebebiyle kısa filmi sevdiğini aktarmıştır.

Katılımcıların %16'sı filmin animasyon olması sebebiyle filmi sevdiğini belirtmiştir. Bu katılımcıların yarısı 17-30 yarısı 31-60 yaş kategorisindedir ve hepsi erkektir. Örneğin katılımcı 6 *"Sevdim evet. Animasyon izlemeyi çok severim. Güzel bir animasyondur. Güzel çizilmişti. Çekim teknikleri de güzeldi. Kameranın içinden izliyoruz her şeyi. Kameranın düşen şeylere odaklanması, evin etrafına odaklanması her şey güzeldi"* diyerek canlandırma tekniğini başarılı bulmasının filmi sevmesini sağladığını aktarmıştır.

Katılımcıların %8'i ise filmi derin ve duygusal buldukları için sevdiğini söylemiştir. Bu katılımcılar, 31-60 yaş kategorisindeki kadınlardır. Katılımcıların %29'u zombi teması sebebiyle korkunç bir film beklerken filmin duygusal çıkmasının filmi sevmelerini sağladığını söylemiştir. Bu katılımcıların çoğunluğunu haftada birden fazla film izleyen 17-30 yaş grubu oluşturmuştur.

Konu hakkında katılımcı 11 *“Açıkçası sevdim çünkü nasıl açıklasam farklı bir yaklaşım olmuş. Zombilere karşı genel filmleri bilirsiniz korkunç kan emici falan ama bu çok farklı bir yaklaşım. Zombilerin de insanlığını özlüyor olabileceğine dair bir soru sorulmuş. Bu çok değişik”*, katılımcı 16 *“Sevdim. İlk başta konuyu duyunca aslında zombi deyince direkt otomatikman kafamda korkulu bir şey olacağı canlandı veya çok öğreneceğim bir şey canlandı. Ama sonrasında keyifli geldi hatta tam tersi bir etki yaratmaya çalışıldığını fark ettim o yüzden keyifli geldi”*, katılımcı 22 ise *“Sevdim. Aslında bir mesajı da vardı orada bana göre. Çünkü bizim hayalimizdeki zombiler öyle değil ama oradaki zombilerle arkadaş bile olabilirdim belki de o yüzden sevdim”* diyerek zombi temasına farklı bir yaklaşım getirildiği için filmi sevdiğini belirtmiştir. Yüzde %16’sı konusu sebebiyle filmi sevdiğini belirtmiştir. 31-60 yaş üniversite mezunu ve haftada birden fazla film izleyen katılımcılar çoğunluktadır.

Görüşmeler tekrar yapıldığında daha önce filmi sevdiğini söyleyen iki kişi fikir değiştirmiş ve bu sefer sevmediğini belirtmiştir. Daha önce değişik geldiğini ya da çok sevdiğini söyleyen katılımcılar bu sefer sadece “sevdim” şeklinde açıklama yapmıştır. Katılımcıların %80’i filmi sevmese/sevmemesi nedenini değiştirdiği görülmüştür.

Örneğin katılımcı 5 ve 15 önceden Covid-19 pandemisi sebebiyle filmdeki zombiler gibi karantinaya kapatıldığımızı bu sebeple zombilerle yakınlık kurduğunu söylerken ikinci görüşmede filmin konusunu ilgi çekici bulduğunu ve çizimleri beğendiğini söylemiştir. Ya da katılımcı 11 önceki görüşmede zombilerin korkutucu olmayıp duygusal olarak verilmesi sebebiyle kısa filmi sevdiğini söylerken ikinci görüşmede kısa filmi ilginç bulmadığını söylemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu fikirlerini kısa filmin konusunun ilginç bulunduğu yönünde değiştirmiştir.

Filmin konusu: Katılımcıların %29’u filmin görünen ve yansıtılan bambaşka olması ve medyanın gerçekleri çarpıtması üzerine olduğunu söylemiştir. Bu katılımcıların çoğunluğu 17-30 yaş arası üniversite mezunu erkektir. Örneğin katılımcı 7 *“Film aslında görünen ve yansıtılanın arkasında bambaşka bir şey gösteriyor. Günün sonunda canavar olarak görmek istedikleri şeyi yine canavar olarak lanse ettiklerini anladım. Öyle olmadığını görmüş olsalar bile, kayıtlı olsa bile”* diyerek filmdeki basın mensuplarının gerçekleri çarpıttığını aktarmıştır.

Katılımcıların %16’sı ise filmin konusunu ötekileştirilme, önyargı, ayrıştırma gibi kavramlarla açıklamıştır. Bu katılımcıların çoğunluğunu haftada birden fazla film izleyen, üniversite mezunu 31-60 yaş aralığında erkeklerden oluşur. Örneğin katılımcı 17, *“Çok net bir şey söyleyemem ama yine herhalde muhtemelen ayrıştırmayla, ayrımcılıkla, damgalamakla, yaftalamakla alakalı bir film. Tamam her ne kadar fiziksel özellikleri veya işte fizyolojik özellikler normal insanlardan farklı olsa da aslında bilinç olarak baktığında insanlarla aynı bilinç seviyesinde sonuçta zombi diye adlandırdığımız karakterler. Aynı şartlarda aynı binalarda aynı koşullarda yaşayan belki milyonlarca insan var ama herhangi birisinin gidip de bu ortamlarda yaşayan normal insanın haber olmamasına rağmen orada yaşayan kişi zombi olunca bu haber niteliği taşıyormuş gibi şişirilip işte medya malzemesi olarak kullanılıyor. Esas konu işte bu”* demiştir.

Katılımcı 21 ise: *“Çok fazla okumaya müsait ama ne kadar eski ya da yeni bir yapım bilmiyorum ama günümüz konjonktüründe muhtemelen göçmenlik teması üzerinden ama daha derinde öteki kavramını işliyor ama bu öteki kimi zaman cinsel yönelimler olabilir kimi zaman, çoğu zaman göçmenlik olabilir, sınıfsal farklılık, yoksulluk da olabilir sonuçta bir yere hapsedilmiş, korku ögesi olarak dünyaya anlatılan bir grup insan var fakat onların*

da duyguları olduğunu görüyoruz zombiler üzerinden sanırım tema olarak öteki kavramıyla ilgilidir” şeklinde göçmenlik kavramıyla filmin konusunu yorumlamıştır.

Araştırma tekrarlandığında görülmüştür ki katılımcıların %58'i filmin konusu hakkında önceki fikrini değiştirmiştir. Fikrini değiştiren katılımcıların çoğunluğu üniversite mezunu 31-60 yaş kategorisinde yarısı kadın yarısı erkek katılımcılardır. Katılımcıların çoğunluğu filmin konusunda karantina temasına dikkati çekse de bunu söyleyenlerin sayısı ilk görüşmelere göre azalmıştır.

Filmin dikkat çekici yerleri: Katılımcıların %12'si karakterlerin filmin dikkat çekici unsurlarından biri olduğunu belirtmiştir. Örneğin katılımcı 3 “*Çok fazla aklımda kalan bir şey yok ama karakterleri şu an sana tek tek söyleyebilirim yani olaydan çok karakterler aklımda kaldı*” demiştir. Katılımcıların %47'si ise, zombilerin tipik saldırgan ve korkutucu yapısından uzakta duygusal, insan gibi olmasına dikkat etmiştir. Katılımcı 10 “*Ölülerin de aslında yaşayan varlıklar olduğu, duyguları olduğu. İnsanların onları yani zombileri yanlış yorumladığı*”, Katılımcı 12 “*Zombinin arkadaşı için üzülmesi ve insanlarla bağlantılı olması ve saldırgan olmamaları*” ve katılımcı 23'ün “*Zombilerin duygularının olması, müzik çalar olması ve insanlara karşı davranışları*” cümleleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bu katılımcıların yarısı 17-30, yarısı 31-60 yaş kategorisinde ve çoğunluğu erkektir. Katılımcıların %25'i mızıkça sahnesinin dikkat çekici olduğunu söylemiştir ve bu katılımcıların çoğunluğu üniversiteyi bitirmiş kadınlardır.

Yapılan ikinci görüşmelerde katılımcıların %70'i dikkat çekici bulduğu öğeleri değiştirmiştir. Katılımcıların %16'sı daha önce hiç söylenmeyen öğeler bulmuştur. Buna rağmen çoğunluk, filmde zombilerin korkunç olmayıp insan gibi duygusal özelliklere sahip olmasının filmin en dikkat çekici yanı olduğu konusunda hemfikirlerdir.

Filmin rengi ve nedeni: Katılımcıların %25'i filmin rengine yeşil cevabını vermiştir. Bu cevabı veren katılımcıların yarısı kadın yarısı erkektir. Yeşil cevabını vermelerinin sebebinin zombilerin rengi olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların %16'sı ise filme iki rengin hakim olduğunu söylemiştir. Bu renkler değişkenlik göstermektedir. Bu cevabı verenlerin çoğunluğu erkektir. Bu katılımcılar ortamın rengi sebebiyle, umut/umutsuzluk gibi zıt kavramlar sebebiyle ya da karakterlerin zıt yapısı sebebiyle iki renk tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %8'i filmin rengini sıcak bir renk olarak tanımlamıştır. Bu katılımcılar lise mezunu erkeklerdir ve sıcak bir renk tercih etmelerinin bir nedeni olmadığını söylemişlerdir. Katılımcıların %8'i siyah rengini söylemiştir ve bu katılımcılar 31-60 yaş aralığında üniversite mezunu kadındır. Katılımcıların %20'si filmi gri renge tanımlamıştır. Bu katılımcılar 17-30 yaş aralığındadır, filmin tonu sebebiyle gri rengini seçmişlerdir. Katılımcıların %23'ü sayılanlardan farklı renk dile getirmiştir.

Katılımcıların neden söyledikleri rengi seçtiği kategorisine bakıldığında katılımcıların kafasındaki zombi renginin ve filmsel tonun ağırlıkta olduğu görülür. Başka bir deyişle bazı katılımcılar kafalarında zombi canlandırdıklarında yeşil renkte olduğunu bazıları ise gri renkte olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde filmin genel tonu bazıları için gri iken bazıları için siyahtır.

Görüşmeler tekrarlandığında katılımcıların %75'i cevabını değiştirmiştir. İlk araştırmada verilen cevaplar arasında yeşil renk çoğunlukta iken ikinci araştırmada büyük bir çoğunluğun filmin rengine gri dediği dikkati çeker. Gri denmesinin en büyük nedeni ise aradakalmışlık ve filmin karanlık bir ortamda geçmesidir.

Katılımcıların hangi tür filmleri izledikleri: Katılımcılar çok çeşitli türde filmler seyretmektedir. Bahsi geçen film türleri şu şekilde sıralanabilir: Korku, komedi, gerilim, aksiyon, biyografi, dram, macera, animasyon, fantastik, polisiye, romantik, bilim-kurgu. Katılımcıların %16'sı korku, %16'sı komedi, %12'si gerilim, %29'u aksiyon, %8'i biyografi, %20'si dram, %16'sı macera, %4'ü animasyon, %12'si fantastik, %12'si polisiye, %8'i romantik, %16'sı bilim-kurgu seyretmektedir.

İkinci kere yapılan görüşmelerde bu kategoride çok fazla bir değişiklik gözlenmemiş, katılımcıların çoğunluğu yine birden fazla tür saymıştır.

Filmin türü: Katılımcıların %25'i filmin türüne dram demiştir ve yarısı kadın yarısı erkek ve yarısı 17-30, yarısı 31-60 yaş kategorisindedir. Katılımcıların %20'si filmin ikili türe sahip olduğunu belirtmiş ve bu katılımcıların çoğunluğu üniversite mezunu, 17-30 yaş kategorisindeki erkeklerden oluşmaktadır.

Katılımcıların %62'si ikinci görüşmede film türünü değiştirmiştir. İlk görüşmede filmin türüne dram diyenlerin sayısı fazlayken ikinci görüşmede filmin türüne animasyon diyenlerin sayısı fazladır.

Filmin eleştirdiği nokta: Katılımcıların %20'si filmin ötekileştirilmeyi, önyargıyı ve dışlanmayı eleştirdiğini belirtmiştir. Bu katılımcıların çoğunluğu 17-30 yaş aralığındadır. Katılımcı 16 *“Aslında zombiyle insan arasında aslında hiçbir fark yok. İnsanlaşmışlar zombiler. Hassasiyet, duygusallık her şey var. Hatta çok sert ve agresif duranın bile içinde bir hassasiyet olduğunu gösteren bir şeyle bitiyor ama ona rağmen insanlardaki belli kalıpları yansıtmaya çalışıyor. Yani insanlarda belli bir kalıp var zombi, ne olursa olsun dinlemeye bile çalışmadan direkt ondan korkuyor kaçıyor”*, katılımcı 5 ise *“Basın mensubunun biraz militarist bir tarafı vardı çok dışarıdan onlara bakıp çıkan, üstten bakan bir hali vardı. Mağdur durumda bir karakterler var ve iyi bir durumda da bir basın mensubu var. Bunlar belki bir ordunun basın mensubu olabilir, devletin o kamptakilere bir bak gel dediği. Yani bir ötekileştirme durumu var”* şeklinde açıklama yapmıştır. Filmdeki zombileşen insanların röportajda dedikleri önemsenmeden toplumdan ayrıştırılması gerçek hayattaki ötekileştirilme sorunlarına benzetilmiştir.

Katılımcıların %20'si filmin bir şeyi eleştirmede olduğunu söylemiştir. Bu katılımcıların çoğunluğu lise mezunu 31-60 yaş kategorisindeki erkeklerdir. Katılımcıların %16'sı filmin sistem eleştirisi yaptığını aktarmıştır. Bu kategorideki katılımcılar 31-60 yaş aralığındaki kadınlardır.

Örneğin katılımcı 13 *“Bence şu anki bizim düzenimizi eleştiriyor çünkü biz ne kadar aslında siyasi anlamda şu anda demokrasiyle yönetildiğimizi düşünsek de sadece Türkiye için söylemiyorum bunu ya da işte insanların haklarını olduğunu varsayarsak da aslında çok kalıplaşmış şeylere o kadar bağlıyız ki belli şeyleri insanların elinden çat diye alıp daha sonra bunun üzerine hiç düşünmüyoruz dolayısıyla bence eleştirdiği şey bizim düzen dediğimiz şeyin aslında üzerine sürekli düşünülmesi gereken ve tekrar tekrar yaratılması gereken bir şey olduğu çünkü şu an da bizim anayasamızda şu an için kimsenin zombi istilasına karşı ne yapacağını bildiğini zannetmiyorum ya da işte daha sonra bir normalleşme ya da covidden sonra aşı olmayanların hayatımıza nasıl katılacağı ile ilgili kimsenin bir bilgisi yok dolayısıyla bunun aslında tekrar tekrar sürekli regüle edilmesi gerekiyor ama bu maalesef şu an bizde olan bir şey değil”* diyerek filmin zombi teması üzerinden reel dünyadaki kalıplaşmış düzeni eleştirdiğini söylemiştir.

Katılımcıların %25'i ise filmin medyayı eleştirdiğini belirtmiştir. Bu katılımcıların çoğunluğu 17-30 yaş aralığında, üniversite mezunu erkek katılımcılardır. Örneğin katılımcı 21 *“Kamera manipüle edilmiş bir gerçeklik sunar ve onunla insanları istediğimiz her şeyi ikna edebiliriz ve bir şeyle birebir tanık olup yani onunla birebir ilişki kurup onun bir öcü olmadığını fark edene kadar medya popüler kültür bize sürekli öcüler sunabilir ve bu öcülerden korktuğumuz için de bir gücün arkasında konsolide olmamızı sağlayabilir bizi bu yönde manipüle edebilir gibi bir şey düşündürdü. Bunu söylemek istiyor olabilir. Yani yönetmenin söylemek istediği çok şeyden biri bu olabilir”* diyerek kameranın nasıl manipülasyon aracı olarak kullanılıp gerçekleri çarpıtılabileceğine dikkati çekmiştir.

Araştırma tekrarlandığında katılımcıların %70'i filmin eleştiri noktası hakkında fikrini değiştirmiştir. Önceden filmin önyargı, ötekileştirme ve gerçeklerin görüldüğü gibi olmaması gibi bir eleştirisi olduğunu söyleyenlerin sayısı fazlayken ikinci görüşmede filmin eleştirisinin olmadığını söyleyenler çoğunluktadır.

Bazı katılımcılar ise ilk görüşmede filmin sistem eleştirisi yaptığına dikkati çekerken ikinci görüşmede medyanın manipülasyon aracı olmasına dikkati çekmiştir. Örneğin katılımcı 13 filmin siyasal ve politik düzen eleştirisi yaptığını belirtirken ikinci görüşmede medyanın kendi göstermek istediği şeyi gösterdiğini söyleyerek filmin eleştirisinin yanlı haber yapmak olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 21 ise ilk görüşmede medyanın yanlı haber yapmasından bahsederken ikinci görüşmede kaybedilen bir şeyin ve anı yaşamanın önemini vurgulamıştır.

Karakterlerin izdüşümü: Katılımcıların %66'sı filmdeki karakterlerin ve onların yaşayış biçiminin izdüşümü olarak özellikle alt kesimi, ötekileştirilenleri ve daha geniş ölçekte tüm insanlığı söylemiştir. Bu katılımcıların yarısı 17-30 yarısı 31-60 yaş kategorisindedir. 17-30 yaş kategorisi, yarısı kadın yarısı erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu pandemiden beri sinemaya hiç gitmeyen ancak haftada birden fazla film seyreden katılımcılardır. Konu hakkında bazı katılımcıların verdiği cevaplar aşağıdaki gibidir:

Katılımcı 1 *“Benzeşiyor bana kalırsa. Anladığım kadarıyla hiç çıkmıyorlardı oradan ve biraz sefil bir hayat sürüyorlardı. Zaten çoğu insan da onlara benzer bir hayat sürüyordur. Ümitsizdiler ve dışlanmışlardı”*.

Katılımcı 9 *“Tabi ki çok benzeşen kısmı var. Birçok suçsuz insan ya da çok iyi dinlenmeyen insanlar onlar gibi bir yerlerde farklı bir yaşama tabi tutuluyorlar hani bizim yaşadığımız ülkede bu çok çok çok var. Örneği çok fazla. Milyonlarca üst düzey yönetici var ne davasıydı bir sürü. Ergenekon davalarıyla içeri konulan insanlar var. Öyle bir ülke ki bir şey konuştuğunuz anda bile belki siz bile suçsuz yere altı yıllar, on yıllar on altı yıllar otuz altı yıllar içerde kalabilirsiniz yani. Ülkemizde çok çok bağdaşan bir film yani”*.

Katılımcı 11 *“Evet. Bence benziyor çünkü baktığımızda alt sınıflar bunlara çok iyi örnek. Hem özellikle günümüzde yapılan bu kentsel dönüşümlerde alt sınıfların belli bölgeden sökülüp farklı bölgelere yönlendirilmesini konu alıyor. Filmde bundan bahsediyor. Zombileri alt sınıf olarak değerlendirirsek onları toplumdan soyutlandırıp bir yere kapatıyorlar”*.

Katılımcı 13 *“Evet benzeşiyor çünkü şu anda biz, orada belki bunu yasayla yapıyorlar ama şu anda da ekonomiyle çok benzer şartlarda insanları zorluyoruz sırf belli bir eğitimde belki olmadıkları için ya da Türkiye için söyleyeyim Suriye'den geldikleri için Türk olmadıkları için insanlar belli bir dil konuşmadıkları için ya da işte geçmişte yine*

azınlıklara yapılan şeyler aslında hep benzer yani. Tek farkı şu an burada bunun bir yasa çerçevesinde muhtemelen oluşturulmuş olması burada Türkiye’de mesela görünmeyen kanunlarla zaten bu hep yapılıyor”.

Katılımcı 16 “*Evet kesinlikle öyle zombiden bağımsız bu. Yahudilerin olduğu bir kamp da olabilir, ırk, renk şeklinde de bir ayrıma gidilebilirdi, din, dil vesaire. Zombiden çok bağımsız bir şeyi aktarıyor bence film*”.

Katılımcı 21 “*Merkezin dışında kalan herkesi görebiliriz orada ama daha çok bize hissettirdiği oradaki yaşadıkları dairenin durumu yoksulluğu falan göçmenler olabilir. Bir de bir tane maskülen tavırlar sergileyen bir tane de duygusal tavır üzerinden heteronormatif olmayan bir ilişki biçimi yansıtıyor olabilir. Yoksulluk göçmenlik genel olarak çemberin dışındakiler bu filmde anlatılan zombilerin yerine geçebilir*”.

Katılımcı 22 “*Olabilir çünkü bizler de bize dayatılan şeyleri yapmak zorundayız. Böyle olunca bence bağdaştırıyoruz her şekilde. Ne kadar özgür olduğumuzu düşünsek de bir yere kapanmış ve orada hayatımızı sürdürmeye çalışıyoruz*”.

Görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu filmdeki zombi karakterlerinin birer temsil olduğu ve ülkemizde/dünyada bu temsillerin karşılıklarının olduğu konusunda hem fikirdir. Katılımcıların %12’si ise filmde izdüşümün olmadığını düşünmektedir. Bunu düşünen çoğunluk lise mezunu erkeklerdir. %12 katılımcı ise Covid-19 pandemisinin getirdiği karantina hayatının bir izdüşümü olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcıların ise çoğunluğu kadındır.

Araştırma tekrarlandığında bu kategoride çok fazla fikir değişikliğinin olmadığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların sadece %37’si fikrini değiştirmiştir. Her iki görüşmelerde de katılımcılar zombilerin insanlığın bir izdüşümü olduğunu, insanların yalnızlığını ya da dışlanmışlığını yansıttıklarını belirtmişlerdir.

Karakterlere yakınlık: %8 katılımcı zombi ve kameraman karakterlerine yakınlık duymuştur ve bu katılımcılar ortaokul ya da üniversite mezunu haftada bir film seyreden, kısa film ise az seyreden kadın katılımcılardır. %38 katılımcı Andy karakterine yakınlık hissetmiştir. Bu katılımcıların çoğunluğu haftada birden fazla film izleyen erkektir. Yaş aralığı ise dengeli dağılmıştır. Sadece zombilere yakınlık hisseden katılımcıların oranı %16’dır ve çoğunluğu haftada birden fazla film izleyen kadın katılımcıdır. %16 oranında katılımcı hiçbir karaktere yakınlık duymadığını söylemiştir. Bu katılımcıların çoğunluğu nadir sinemaya giden üniversite mezunudur ve yaş aralıkları 31-60’tır.

Araştırma tekrarlandığında katılımcıların çoğunluğu zombilere, özellikle Andy’ye yakınlık hissettiğini söylemiş, bu anlamda iki görüşme arasında farklılık gözlemlenmemiştir.

Karakterlere uzaklık: Katılımcıların %29’u muhabire uzaklık hissetmiştir. Katılımcıların çoğunluğu pandemiden beri sinemaya gitmemiş, haftada birden fazla film seyreden 17-30 yaş aralığındaki kadınlardır. Katılımcıların %12’si Don karakterine uzaklık hissetmiştir. Bu katılımcıların hepsi erkektir ve çoğunluğu 17-30 yaş aralığındadır. Katılımcıların %8’i muhabir ve kameramana uzaklık hissetmiştir ve bu katılımcılar erkektir. Katılımcıların %33’ü karakterlerin hiçbirine uzaklık hissetmemiştir. Bu katılımcıların büyük çoğunluğu 31-60 yaş aralığındaki kadın katılımcılardır.

Genel olarak zombilere yakınlık hissedilmesi zombi karakterlerinin katılımcının karakteriyle uyuşması ya da onların tavırlarına anlayış gösterilmesi nedeniyledir. Uzaklık hissi ise, karakterin davranışından hoşlanmama sebebiyledir.

Yapılan ikinci görüşmelerde katılımcıların büyük çoğunluğu hiçbir karaktere uzaklık hissetmediğini belirtmiştir. Birkaç katılımcı muhabire karşı uzaklık hissettiğini, genel olarak zombilere yakınlık hissettiğini söylemiştir. Bunun nedeni katılımcıların Andy karakterini kendi karakterlerine yakın bulmaları ve Don karakterinin öfkesinin nedenini anladıkları içindir.

Önceki görüşmelerden farkı, bu sefer daha az katılımcı muhabire karşı uzaklık hissettiğini söylemiştir. Genel olarak zombilere yakınlık duyulmasının sebebi katılımcıların Andy karakterini kendi karakterlerine yakın bulmaları ve Don karakterinin öfkesinin nedenini anlamalarıdır.

Karakterlerin iyi ya da kötü olması: Katılımcıların %8'i zombiler ve kameramanın iyi bir karakter olduğunu düşünmektedir. Bu katılımcıların hepsi haftada bir film izleyen nadir kısa film izleyicisi kadınlardır ve eğitimleri yüksek lisans ve orta okul düzeyindedir. Katılımcıların %8'i bütün karakterlerin iyi olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcılar lise mezunu erkeklerdir. Katılımcıların %41'i konu hakkında yargılama yapılamayacağını söylemiştir. Bu katılımcıların çoğunluğu 31-60 yaş aralığında ve kadındır. Çoğunluk pandemiden beri sinemaya hiç gitmemiştir ancak haftada birden fazla film seyreden katılımcılardır. Katılımcıların %16'sı zombilerin iyi olduğunu düşünmüştür ve bu katılımcıların çoğunluğu erkektir.

Katılımcıların %16'sı muhabirin kötü olduğunu düşünmüştür. Bu katılımcıların çoğunluğu kadındır. Katılımcıların %16'sı kötü karakterin olmadığını belirtmiştir ve bu katılımcıların hepsi lise mezunu erkeklerdir. Konu hakkında yargılama yapılamayacağını düşünen katılımcıların yüzdesi %41'dir. Bu katılımcıların yarısı kadındır ve yarısı 17-30 yaş aralığında yarısı 31-60 yaş aralığındadır. Katılımcıların yüzde %12'si Don ve muhabirin kötü olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcıların çoğunluğu erkektir ve hepsi üniversite mezunudur. Katılımcılardan bazıları Don karakterinin kötü görünmesine rağmen iyi olduğunu ya da kötü karakterde olduğunu ancak yaşadıkları yüzünden bunun anlaşılabilirliğini belirtmiştir.

Araştırma tekrarlandığı zaman katılımcıların %37'si yargılama yapılamayacağını söylemiştir. %20 oranında zombilerin iyi olduğunu, %25 oranında ise muhabirin kötü olduğunu belirtmişlerdir.

Mızıkahanesi: Katılımcıların %62'si sahenin duygusal ve arkadaş bağına yansıttığını belirtmiştir. Çoğunluğu 31-60 yaş aralığındaki kadınlardır. Örneğin katılımcı 15 "Ne yaşanırsa yaşansın galiba hep böyle tutunduğumuz olumlu bir yer oluyor. Ne kadar öfkeli olsak da sinirli olsak da çok şey yaşamış olsak da oradan bizi geri döndüren hani bu pandemi sürecinde geri döndürende olduğu gibi birbirine sarılmak gibi basit bir eylem ya da mızıkahane çalmak gibi basit bir eylem olduğunu düşündüm. O yüzden hani samimiler aslında o işte habercilerin gittiğini düşündükleri anda kamera hala orada olsa da o evin içinde bizim görmediğimiz bir yerde o tüm duygu durumunun altında böyle bir birleştikleri, ortak oldukları, birbirine sığındıkları bir yer var gibi geldi bana", katılımcı 20 ise "Benim orası aklımda kaldı, güzeldi. Dostluklarını bitirmediler, güzel bir şeydi ne olursa olsun. Duygusalıktı vardı" diyerek sahnedeki duygusalığa ve arkadaş bağına dikkati çekmiştir. Katılımcıların %12'si zombi olmalarına rağmen duygularının ve paylaşımlarının olduğuna

dikkati çekmiştir. Bu katılımcıların hepsi kadındır. Katılımcı 13 “*Her ne olursa olsun bizim aslında duyguları olmadığını ya da hayatı olmadığını düşündüğümüz şeylerin bile aslında hislerinin olduğunu ve ortak bir paydada buluşabildiklerini düşündürdü*” cümleleriyle bu kategoriye giren katılımcılardan biridir.

Araştırma tekrarlandığında %70 katılımcı fikrini değiştirmiştir. Yine de katılımcıların çoğunluğu bu sahnenin pozitif duygular hissettirdiğini belirtmiş, affetmenin önemini vurgulamışlardır. Katılımcı 13 ilk görüşmede zombi olmalarına rağmen Don karakterinin Andy'nin gönlünü almaya çabalamasına dikkati çekerken ikinci görüşmede sahnenin kendisini pozitif duygulara ittiğini belirtmiştir.

Filmin sonu: Filmin sonunda gerçeklerin çarpıtıldığını, medyanın manipüle ettiğini ve zombilere haksızlık yapıldığını düşünen katılımcı oranı %66'dır. Bu katılımcıların çoğunluğu 17-30 yaş aralığındaki kadınlardan oluşmaktadır. Konu hakkında verilen bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

Katılımcı 4 “*Gene filmin sonu da tam bir basın dayatmasıydı yani gerçeği yansıtmıyordu 'fake tı'.*”

Katılımcı 6 “*Röportaj yapan karakter endişeliydi. Kameraman kaçırmak istemedi hiçbir anı. Diğer bir an önce kaçmak istedi oradan. Bunları düşünüyorum niye kaçmak istedi? Diğer karakterden biraz korktu. Orada bulunmalarına hak verincesine, onlar kapalı kalmalılar gibi kötü bir yaklaşımda bulundu ama görünen o ki bir tehlike de arz etmiyorlar. Buna rağmen kapalı kalmalarını istedi. Dış görünüşle alakalı olabilir mi?*”

Katılımcı 14 “*Medya daha çok dikkatimi çektiği için sonunda da zaten pusuda bekleyen bir tehlike mi ne var bir şey demişti medya mensubu. Orada zaten niyetlerini anlıyorsunuz belli oluyor yani.*”

Katılımcı 17 “*Sonu yine a haber mantığı, bilmiyorum şimdi bunu deşifre ederken kullanabilir misin ama hani taraflı, gerçeği değil ama sadece söylenmek isteneni sadece reyting uğruna, izlenme uğruna belirli bir kitleyi manipüle etme noktasında bir konuşmayla bitiyor filmin sonu. Aynı röportajı, aynı sohbeti, ziyareti farklı bir zihniyette, farklı kelimelerle, farklı cümlelerle kursan işte zombilerin gettodaki dramları, onlar da aslında bizden birisi, canlı olmasalar da kalpleri atmaya bile zor şartlar altında yaşadıklarını unutmayalım, onlara yardımcı olalım diye bitirsen yapılabilir olabilir bir hikayeydi o yüzden sonu biraz ticari kaygılı ve fırsatçı manipülatif olmuş.*”

Katılımcı 18 “*Hala önyargı içerisinde, bir şey için gidiyorlar hani bir ön yargıyla gidiyorlar ve hala aynı önyargıyla çıkıyor. Çok saçma. Yani orada da mesela haberde göreceksiniz, daha sonra izleyeceksiniz, kendi izleyince acaba bunu tekrar söyleyebilecek mi? Yani o atışmalarını sonra barışmalarını. Bu bir saldırganlık değil yani aslında onların da duyguları var.*”

Katılımcı 24 “*Filmin sonu da beklediğim gibiydi tamamen olası. Yani sonuçta herhangi bir sonuca varabilirdi, kötü sonuca vardılar. Kötü sonuç derken olanı göstermek yerine olanı gösteremediler onun yerine zaten kendi istediklerini göstereceklerdi, kendi istediklerini gösteremedikleri için sadece bir sahne kendileri uydurup bir sahne koyup öyle tamamlamak istediler yani basın mensupları öyleydi. Sonu dediğimiz gibi her şeye çekilebilirdi. İyi de kapatılırdı kötü de kapatılırdı. İşine geldikleri gibi kapadılar yani.*”

Katılımcıların çoğunluğu filmin kapanış sekansıyla beraber medyanın kendi gerçekliğini üretmek zombilerin haksız yere kapatıldığını söylemişlerdir. Ayrıca filmdeki zombi karakterlerinin insanlığı ya da dezavantajlı grupları yansıttığını belirten katılımcılar da çoğunluktadır.

Araştırma tekrarlandığında %54 katılımcının düşüncesi değişmiştir. Yine de çoğunluk filmin sonunda zombilerin kapatılmasının haksızlık olduğunu ve medyanın gerçekleri çarpıtması konusunda hemfikir kalmıştır. Katılımcı 5 ise ilk görüşmede filmin bir sonunun olmadığını, giriş, gelişmede kaldığını dolayısıyla konunun sonuçlanmadığını aktarırken ikinci görüşmede zombilere haksızlık yapıldığını medyanın gerçekleri örttüğünü söylemiştir. Katılımcı 9 ilk görüşmede filmin sonunda az da olsa mutlu bir yanın olduğunu, zombilerin altı yılın sonunda kendilerini ifade ettiğini söylerken ikinci görüşmede muhabirin korkudan gerçekleri göremediğini, zombilerin halka uyumlanmasını engelleyerek onlara haksızlık yaptığını belirtmiştir.

Katılımcılara sorulan kişisel sorular göstermiştir ki sinemaya gitme alışkanlıkları pandemi ve ekonomik nedenlerden dolayı oldukça değişmiş ve dijitalleşmeye başlamıştır. Katılımcıların %25'i sinemaya çok az gittiğini, %25'i ise hiç gitmediklerini belirtmiştir. İkinci görüşmede %45 oranında katılımcı sinemaya çok az gittiğini belirtirken, %29 oranında katılımcı hiç gitmediğini söylemiştir. Film izleme alışkanlıklarına bakıldığında ilk görüşmede haftada birden fazla film izleyenler %50 iken, ikinci görüşmede bu oran %33 olmuştur. Kısa film seyretme alışkanlığı sorusuna katılımcılar sosyal medyadaki Instagram Reels ya da TikTok videolarını kısa film olarak seyrettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılara gerekli açıklama yapıldıktan sonra kısa film izleyen katılımcıların yüzdesi %25'e düşmüştür. İkinci görüşmede bu durum değişiklik göstermemiştir. Düzenli olarak animasyon izleyen katılımcıların ise yüzdesi 16, nadir izleyenlerin yüzdesi 24, denk geldikçe izleyenler %24, hiç izlemeyenler ise %20'dir. Yapılan ikinci görüşmelerde de animasyon izleyen katılımcıların yüzdesinde ayırt edici bir değişiklik olmamıştır.

4.2. Filmin Yaratıcılarıyla Yapılan Görüşme ve Filmin Anlamı

Less Than Human adlı kısa animasyon filmi Danimarka, Viborg'daki The Animation Workshop/VIA University College'da Character Animation ve CG Art 3. sınıf öğrencilerinden oluşan bir ekip tarafından hazırlanmıştır. Ekibin bitirme tezi olan bu kısa film kolektif bir çalışmanın ürünüdür. Filmin sahip olduğu anlamı açığa çıkarmak için ekipten CG Generalist/Konsept Tasarımcı Morten Lassen, Animatör/Storyboard Artist Ida Marie Sondergaard ve Yapım Şefi olan Lasse Steinbeck ile görüşmeler yapılmıştır. Filmin yaratıcılarına da katılımcılara sorulan sorular sorulmuş, katılımcılara sorulan "Filmi sevdiniz mi?" sorusu, "Filmi yapış amacınız nedir?" olarak değiştirilmiştir.

Filmin konusu ve yapılış amacının ne olduğu sorularına Morten Lassen "*Animasyon, göçmenlere ve mültecilere nasıl davrandığımızın bir ifadesi olarak tasarlandı. Yapım zamanında bu konu Danimarka medyasında fazlaca tartışılıyordu ve biz de sözümüzü söylemek istedik*" şeklinde cevap verirken Ida Marie Sondergaard "*Animasyon, bizim ve/veya medyanın kendimizden farklı olanları ve yarattığımız önyargıları nasıl yabancılaştırma eğiliminde olduğumuzla ilgilidir. Özellikle gerçekte herkes ne kadar insan olsa da sadece olumsuz yönleri görerek yaratılan önyargılar hakkında*" cevabını vermiştir. Lasse Steinbeck ise "*Film birden fazla konuyu ele almayı hedefliyor. Bunlardan birkaçı,*

toplumun beklentileri ile gerçeklik arasındaki çatışma ve bir toplum olarak farklı olanlara karşı nasıl ayrımcılık yaptığımızdır” demiştir.

Filmde dikkat çekici sahnelerin ne olduğuna yönelik soru için Morten Lassen *“Vurgulananın, röportaj yapılan iki karakter arasındaki ilişki olduğunu söyleyebilirim. Karakterlerin aralarındaki ilişki benim ağabeyimle ilişkiye benziyor, Steffen (kısa filmin yönetmeni) büyükannesi ve büyükbabasının ilişkisine benzetti, bu yüzden o sahne tanıdığımız insanlara dayanıyor (ayrıca, (Don ve Andy karakterlerinin) asla bir çift olmaları amaçlanmamıştı, ama insanların böyle düşünceleri eğlenceli)”* diye cevap vermiş Ida Marie Sondergaard *“Bu, filme dâhil olan herkes için kişisel bir tat, ama benim için Don’un Andy’den özür dileme sahnesidir. Kısa, acı tatlı ve en önemlisi insanı”,* Lasse Steinbeck ise *“Bunu söylemek zor. Andy’nin devrilen çiçekleri kaldırması hoşuma gidiyor. İçinde buldukları koşullara rağmen hayatını sürdürmek için elinden gelen her şeyi nasıl yaptığını sembolize eder. Ve Steve’in ‘Görüntüler kendileri için konuşuyor’ dediği son sahneyi seviyorum, çünkü görüntülerin vardığı sonuçtan çok farklı bir hikâye anlatıyor”* şeklinde cevap vermiştir.

Filmin renginin ne olduğu sorusuna Morten Lassen filmin renk paletinin yeşil olması ve karantina bölgesinin kendisindeki çağrışımının yeşil olması sebebiyle soluk/askeri yeşil cevabını vermiş, Ida Marie Sondergaard Don ve Andy’nin yaşadığı depresif ve klostrifobik durumu simgelemesi sebebiyle mavi-yeşil-gri tonlar ve umudu simgeleyen sarı rengini seçmiş ve Lasse Steinbeck ise *“Karakterlerin durumlarının kasvetini temsil etmek için mavimsi gri ancak umudu temsil içinse sarı”* şeklinde cevap vermiştir.

Film yaratıcılarının üçü de *Less Than Human* kısa filminin türüne documentary demiştir. Aynı şekilde filmin eleştirdiği noktanın ötekileştirilen/“biz”den farklı olan kesim için insanların/ulusların önyargısı olduğunu belirtmişlerdir. Morten Lassen zombi karakterlerinin aslında Danimarka’daki mülteci kamplarının bir yansıması olduğunu, mültecilerin ülkelerine dönmeden önce genellikle bu kamplarda kaldıklarını belirtmiştir. Lasse Steinbeck ise filmdeki zombilerin toplum tarafından kötü muamele gören mültecilerin ve azınlıkların yaşam koşullarını yansıtmak için tasarlandığını söylemiştir.

Morten Lassen, Don karakterinin abisinden yola çıkılarak oluşturulduğunu ve Andy karakterinin de kendisinin “gösterişli” versiyonu olduğunu söylemiştir. Ida Marie Sondergaard kendisinin en çok kameramana yakınlık hissettiğini *“Çünkü inançlarımızı bize sunulanlardan alma eğilimindeyiz, bu yüzden medyanın bize gösterdiği şeyleri eleştirmek önemlidir. Steve’den (muhabir) ise uzak hissettim ama bence herkesin içinde bir parça Steve olabilir”* şeklinde cevap verirken Lasse Steinbeck de aynı şekilde sistemin bir parçasıyken problemleri gözlemlene sebebiyle kameramana yakınlık hissettiğini Steve’e ise anlamaya ve sempati duymaya çalışmaktan çok yargılayıcı olması sebebiyle uzak hissettiğini belirtmiştir.

Karakterlerin hangisinin iyi/kötü olduğu sorusuna üçü de iyi/kötü gibi bir yargılama yapılamayacağını belirtmiş, Lasse Steinbeck *“Muhabir bile ‘yargısı’ sebebiyle kötü olarak nitelendirilemez, karakter aslında hepimizin içindeki bir yönü temsil ediyor”* şeklinde bir açıklama yapmıştır. Aynı şekilde, Don ve Andy karakterinin mızıka çalarak barıştıkları sahne için karakterlerin aslında bizim gibi “insan” olduklarının anlatımı olduğunu belirtmişlerdir. Filmin sonu için ise Morten Lassen modern medyanın eleştirel düşünce olmadan nasıl manipülasyon aracı olabileceğinin alaycı bir yorumu olduğunu söylerken Ida Marie Sondergaard ve Lasse Steinbeck ise muhabirin önyargılı davrandığını ve tam olarak kamptan görmeyi umduğu şeyi aktardığını söylemiştir.

Sonuç

Bu çalışmada filmlerde anlam yaratımı konusu irdelenmiş ve konu, izleyicinin filmi izlerken oluşturduğu anlam ve filmin yaratıcıları tarafından oluşturulan anlam olmak üzere iki açıdan ele alınmıştır. Çalışmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H1: Yaş, cinsiyet ve eğitim durumu anlam yaratımında farklılıklar yaratır.

H2: Sinemaya gitme sıklığı, film izleme sıklığı ve kısa film izleme sıklığı anlam yaratımında rol oynar.

H3: İzleyiciler kendi hayat deneyimleri açısından filmi değerlendirir. Aynı sahne hakkında farklı izleyiciler farklı anlamlar çıkarır. Dolayısıyla çoklu anlamlar çıkar.

H4: Farklı hayat deneyimleri, algılayış biçimleri ve kültürel kodlar sebebiyle filmin yaratıcıları ve izleyicilerin filmde çıkardıkları anlam örtüşmeyebilir.

H5: İzlenen içerikten çıkarılan anlam uzun bir zaman sonra içerik tekrar izlendiğinde değişikliğe uğrar.

H6: Toplumsal olaylar anlam yaratımında ve anlamın değişmesinde etkilidir.

H7: Film kuramları çerçevesinde izleyicilerin filmdeki karakterlerle özdeşleşimleri söz konusudur. İzlenen filmin kısa bir film olması özdeşleşim kurmak için yeterli veriyi sağlamakta yetersiz kalabilir.

Katılımcılardan alınan cevapların analiz edilmesiyle birlikte ulaşılan sonuçlardan bahsedecek olursak, katılımcıların oluşturdukları anlam yaşlarına ve cinsiyetlerine göre değişkenlik göstermiştir, bu da katılımcıların demografik özelliklerine göre anlamın değişebileceğini göstermiştir. Filmin mesajına dair çıkarılan anlamın derinleşmesi ve yüzeyde anlatılan konu dışında alt metin okumaları en çok 17-30 yaş aralığındaki kadın katılımcılarda gözlenmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça çıkarılan anlam kavramsal çerçeve bağlamında detaylandırılabilmiştir. İzleyiciler kendi hayat deneyimleri ve fikirleri çerçevesinde kısa filmi izlemesine rağmen katılımcı ve filmin yaratıcılarının cevapları karşılaştırıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun film yaratıcılarının cevaplarına benzer cevaplar verdiği görülmüştür. Filmin yaratıcılarının Danimarkalı, katılımcıların ise Türk olması nedeniyle kültürel kod farklılıkları olmasına rağmen bu durum anlam yaratımında etkili olmamıştır. Danimarkalı film yaratıcılarının anlatmak istediği Türk katılımcılar tarafından büyük çoğunlukla anlaşılmıştır. Film yaratıcıları filmdeki zombi karakterlerini Danimarka'daki mülteci kamplarında yaşayan mültecilerden esinlenerek yaratmış olsa bile katılımcılar karakterleri benzer şekilde ötekileştirilen dezavantajlı gruplara ya da Türkiye'deki göçmen kesime benzetmiştir. Bu da kültürel kodlara rağmen evrensel kodların anlam yaratımında baskın olabileceğini gösterir. Sinemaya gitme sıklığı, film izleme sıklığı ve kısa film izleme sıklığı anlam yaratımında değişkenlik göstermemiştir. İzleyiciler günlük hayatlarındaki deneyimlerden çıkarımlar yaparak anlam yaratır dolayısıyla filmde çıkardıkları anlam özeldir. Örneğin katılımcılar sorulara kendi günlük hayatlarından örnekler vererek ya da kendi karakterlerini açıklayarak sorulara cevaplar vermiş bu da aynı sorulara farklı katılımcıların farklı cevaplar vermesine neden olmuştur. Benzer şekilde filmin ana mesajının bulunduğu son sahnesi için farklı izleyiciler farklı anlamlar çıkarmış dolayısıyla sahne hakkında çoklu anlamlar üretilmiştir. Aradan uzun zaman geçtikten sonra aynı film tekrar izletildiğinde katılımcılar başka anlamlar çıkarmıştır. Dolayısıyla zaman anlam yaratımında ve anlamın değişmesinde etkilidir.

Zamana bağlı olarak izleyicideki filmsel anlam değişkenlik gösterir. Filmin ilk izlendiği dönemin şartları ve o dönemdeki toplumsal olaylar anlam yaratımında etkilidir. Görüşmelerin yapıldığı dönem tüm dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisi, izleyicilerin filmden çıkardığı anlamı etkilemiş, filmdeki karantina temasını Covid-19 pandemisi sebebiyle yaşanan karantinaya benzeten katılımcılar olmuştur. Yapılan ikinci görüşmelerde normalleşme sürecine girildiği için katılımcıların cevaplarında karantina temasına daha az rastlanmıştır. Araştırmada, kısa bir filmde özdeşleşmenin sağlanıp sağlanmayacağı gözlemlenen bir başka durumdur. Kısa filmlerde zaman/veri kısalığı/kısıtlılığı sebebiyle özdeşim kurmak zorlaşabilir. Bunu anlamak için katılımcılara bazı sorular sorulmuştur. Filmde karakterlere hissedilen yakınlık/uzaklık sorusunda çoğunluk özdeşleşme hissetmediğini belirtmiş; karakterlerin iyi/kötü olmasına dair olan soruda ise büyük bir çoğunluk kısa bir filmde yargılama yapılamayacağını, karakterlerin davranışlarını açıklayacak yeterince zaman ve veri verilmediği konusunda hemfikir olmuştur.

Çalışmanın giriş kısmında belirtildiği gibi tezin konusuna Hans Holbein'in *The Ambassadors* tablosu esin kaynağı olmuştur. Tablonun alt kısmında anamorfik bir figür bulunur. Tabloya belli bir açıdan bakıldığında figür anlam kazanır. Yani tabloya "doğru" açıdan bakıldığında anlamlandırma başlar. Lacan'ın bu örneklendirmesi kısmen filmler için de geçerlidir. Filmlerin kendi anlamları vardır. İzleyici filme "doğru" açıdan bakarsa, örnek olarak yönetmenle aynı kültürde olabilir, benzer bakış açılarına sahip olabilir ya da filmi izlediği esnada algılama potansiyeli yüksek olabilir, film içeriği tıpkı tablodaki figür gibi izleyici için anlam kazanır. Ancak tablodaki figürden farklı olarak filmler yapısı gereği çoklu anlamlara açıktır. Dolayısıyla filmlerde anlam yaratımı konusu çift taraflı çalışır.

Araştırmayla birlikte görülmüştür ki seyir alışkanlıkları dijitalleşmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu filmleri sinemada izlemek yerine dijital platformları tercih etmektedir. Kısa film izleme alışkanlıkları sorulduğunda hızlı tüketilebilen sosyal medya videolarının cevap olarak verilmesi de dikkati çeken başka bir detaydır. Kısa film denildiğinde katılımcıların aklına ilk olarak Instagram Reels ya da TikTok videoları gelmektedir. Bu alışkanlıkların değişiminde Covid-19 pandemisi, ekonomik sebepler ve teknolojiyle beraber ortaya çıkan hızlı tüketim anlayışı etkilidir. Tartışılan konunun ileriki çalışmalarda izleyicinin bilişsel ve psikolojik süreçleri üzerinde durmaya elverişli yapısı nedeniyle geliştirilebilir bir yapısı bulunmaktadır. Bu sebeple çalışmanın bundan sonra yapılacak olan çalışmalara veri kaynağı olması umut edilmektedir.

Kaynakça

Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist Association*, 55 (5), 469-480.

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 231-274.

Büker, S. (2012). *Sinemada Anlam Yaratma*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Pozitif Matbaacılık.

Gürses, İ. ve Kılavuz, M. A. (2011). Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 153-166.

Karasar, N. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zizek, S. (2016). *Yamuk Bakmak*. İstanbul: Metis Yayınları.

Bu makale iThenticate intihal tespit yazılımıyla taranmıştır. / This article has been scanned by iThenticate plagiarism detection software.

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur. / In this study, the rules stated in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed.

Araştırma iki yazar tarafından yürütülmüştür (Katkı Oranı: %50-%50). / The research was conducted by two authors (Author Contribution: 50%-50%).

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır. / There is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.